

Hør og se barnets stemme - Et projekt med kunstnerisk og æstetisk tilgang

Birte Hansen og Mette Hind
Fotograf: Finn Faurbye

Finansieret af: NUBU, Nationalt Videncenter om Udsatte Børn og Unge

Indholdsfortegnelse:

	Side
Forord	3
Indledning	5
Guide til øvelserne	8
Øvelse 1. Mit træ	12
Øvelse 2. Vores skov	16
Øvelse 3. Fabulerende leg i ler	18
Øvelse 4. Vælg et dyr og skab rare omgivelser til det	21
Øvelse 5. Tegne til et eventyr	24
Askeladden som spiste om kap med trolden	25
Øvelse 6. Skrammelfigur	29
Øvelse 7. Tegn en historie og fortæl den til videokameraet	32
Øvelse 8. Maleri på lærred	37
Øvelse 9. Familieportræt, tegn din familie	41
Øvelse 10. Strinte med Ecolinefarve	44
Øvelse 11. Male til musik	47
Øvelse 12. Fingermaling med tapetklistre	51
Må vi godt starte nu? – Erfaringsopsamling og resultater	55
Referencer	64
Bilag 1. DVD, videoklip fra forløbet og musik af Quadro Nuevo	

Mange tak til alle der har medvirket til projektets tilblivelse.

En særlig tak til:

- Pædagogerne og børnene i Børnehaven Sønderled og Ålykkeskolens SFO i Kolding, hvis engagerede og vedholdende afprøvning af øvelserne har muliggjort dette projekt. Illustrationerne i hæftet er herfra.
- Lektor og Cand.Pæd.Psych. Anna K.Andreasen, som havde ideen til dette projekt og var medforfatter indtil hun gik på pension fra UCSYD, Pædagoguddannelsen Kolding i efteråret 2012.
- Hernovs Forlag, som venligt har givet tilladelse til at eventyret ”Askeladden, som spiste om kap med trolden” indgår i hæftet ved øvelsen ”Tegne til et eventyr”.

Et billede siger mere end 1000 ord

Forord af Anne Maj Nielsen

Du sidder nu med en tekst om et udviklingsarbejde, der viser hvordan en række øvelser med kunstneriske og æstetiske udtryk kan bruges i arbejde med børn. Det er godt at have et repertoire af tilbud til børn, som giver dem mulighed for at kommunikere om deres oplevelser på mange måder.

Æstetiske udtryk giver mulighed for at barnet kan skabe former, der kan 'kalde på' betydning. Det vil sige at de former, barnet skaber med for eksempel tegning, maling eller modellering, kan danne grundlag for barnets associationer til for eksempel en følelse eller en hændelse, der har betydning i barnets liv. På den måde kan det æstetiske udtryk tematisere en fornemmelse af noget, som endnu ikke er defineret, selvom det er betydningsfuldt for barnet.

Kunstneriske og æstetiske udtryk kan gennem tematisering fremkalde noget betydningsfuldt, som i kraft af det æstetiske udtryk kan blive noget, barnet kan kommunikere både til sig selv og til andre. Det samme gælder for voksne.

Når en voksen ser for eksempel en tegning et barn viser frem, så kan den voksne også opleve at genkende en stemning, en erindring og lignende. Tegningen tematiserer noget, der har betydning for den voksne. Måske har tegningen en lignende betydning for barnet, men det er langt fra sikkert: kunstneriske og æstetiske udtryk har mulighed for at fremkalde mange former for genkendelse og betydning.

Man siger ofte at et billede siger mere end 1000 ord. Billeder er mangetydige. Det er børns kunstneriske og æstetiske udtryk også. De giver mulighed for at barnet gennem den æstetiske aktivitet former og kan tematisere noget, der hidtil har været u-tematiseret, så det bliver muligt for barnet at skabe betydning, der kan kommunikeres. Det kan være betydningen af at kunne tegne på en særlig måde sammen med kammeraterne, det kan være en diffus ængstelse eller uro som gennem formgivning bliver forbundet med udfordrende sociale samspil for eksempel blandt kammeraterne eller i familien – og det kan være meget andet. Gennem kunstnerisk æstetisk tematisering får barnet mulighed for at artikulere noget betydningsfuldt, som ellers kan være svært at forholde sig til og at kommunikere.

Desuden kan kunstneriske og æstetiske udtryk danne udgangspunkt for, at andre børn eller voksne også oplever noget betydningsfuldt i det, barnet har skabt. Det kan danne udgangspunkt for samtale og for andre kunstneriske æstetiske udtryk. Samtaler med børn om det, de bliver optaget af gennem kunstneriske og æstetiske aktiviteter, kan give gode muligheder for at forstå hvordan barnet oplever sin livsverden og hvordan barnet bedst kan støttes videre i sine lære- og udviklingsprocesser.

De mangetydige sanselige, kunstneriske og æstetiske udtryksformer giver mulighed for at kommunikere om noget, der kan være vanskeligt at definere, vanskeligt at tale om eller som barnet (eller den voksne) ikke kender til sproglige udtryk for. Derfor er de også velegnede i pædagogisk arbejde med børn med begrænset sprogligt repertoire (for eksempel på grund af alder eller fremmedsproget familie) eller til arbejde med følsomme oplevelser eller situationer.

Held og lykke med læsningen og de spændende muligheder for kommunikative samspil, øvelserne kan give anledning til.

Anne Maj Nielsen,
Cand.Psych., Ph.d. og lektor MSK,
Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet

Børnehaven, dreng, 5½ år, tegner til øvelsen ”Mit træ”.

Indledning

Hør og se barnets stemme – Et projekt med kunstnerisk og æstetisk tilgang, er et udviklings- og udforsknings projekt, som er afprøvet i samarbejde med Børnehaven Sønderled og Ålykkeskolens SFO i perioden august-oktober 2012. Projektet er finansieret af midler fra NUBU, Nationalt Videncenter om Udsatte Børn og Unge. Vi har modtaget midler til at undersøge hvilken betydning æstetiske og kunstneriske aktiviteter kan have for tydeliggørelse af børns stemmer.

Projektets intention er at skabe et inkluderende miljø, hvor der er plads til forskellighed og hvor børnene gennem forskellige former for æstetiske og kunstneriske aktiviteter får mulighed for at udtrykke sig. Samtidig, og det er projektets primære opgave, får pædagogerne chancer for at høre og se *barnets stemme* på en ny måde. De kunstneriske og æstetiske aktiviteter kan åbne op for og skabe nye og mere positive fortællinger om de deltagende børn. Det er vigtigt for processen at pædagogerne bevidst lytter og skaber rum for barnets stemme.

Projektet omfatter alle børn, udsatte og ikke udsatte, idet vi går ud fra at alle børn vil være udsatte i perioder af deres liv. Eksklusion kan opstå i forbindelse med at den bedste legekammerat flytter, yndlingspædagogen holder op, forældrene skilles, der er sygdom eller dødsfald i familien, der kommer en lillesøster eller -bror, eller hvis der foregår mobning. De nævnte og mange andre forhold kan sætte et barn i en udsat position i kortere eller længere tid.

Børn som har svært ved at finde ro og samle sig om en ting ad gangen, vil ofte overraske pædagogerne med deres koncentrerede arbejde, når de får mulighed for at udtrykke sig med farver og andre materialer. Frem for at ekskludere børn og give dem mærkater og diagnoser, søger dette projekt at fokusere på den voksnes lydhørhed og åbenhed overfor det der sker med børn, når de får tid og mange forskellige muligheder for at udtrykke sig.

”Børn kan artikulere deres oplevelser på mange måder, og samtidig er de i færd med at lære at anvende forskellige sociokulturelle udtryksformer. Derfor kan voksne (forskere og andre) ikke som en selvfølge gå ud fra, at vi umiddelbart kan genkende og forstå, hvordan børns anvendelse af forskellige udtryksformer er meningsfulde for børnene.” (A. M. Nielsen, 2012:386).

Ovenstående citat understreger betydningen af ydmyghed og åbenhed over for børns kunstneriske og æstetiske udtryk. Ved at fokusere på børnenes udtryk, relationen mellem pædagoger og børn samt betydningen af pædagogernes åbne øjne, ører og hjerte, skaber projektet nye perspektiver på den viden, vi allerede har på professionshøjskolerne om børn og om børn i udsatte positioner.

Efter afprøvningen af øvelserne, er hæftet blevet revideret og evalueret på baggrund af de indsamlede erfaringer, pædagogernes samt dialoggruppens feedback. Hæftet indeholder instruktion til 12 øvelser med en kunstnerisk og æstetisk tilgang til børnenes udtryk. Ved hver øvelse er der en lille tekst, som sætter den praktiske øvelse ind i en teoretisk sammenhæng og giver henvisninger til den anvendte litteratur. Afslutningsvis har vi sammenfattet de erfaringer og konklusioner undersøgelsen har ført frem til. Bagest i hæftet er indsat en videofilm med klip fra nogle af forløbene i børnehaven og SFO.

Hæftet er sammen med videofilmen, tænkt som et undervisningsmateriale for socialrådgiver- lærer- og pædagoguddannelserne samt for efteruddannelseskurser inden for disse professioner. Hæftet kan endvidere anvendes i dagtilbuddene som et led i inklusionsarbejdet. Vi håber at mange vil afprøve materialet i den kommende tid, således at der kan indsamles flere erfaringer og skabes ny viden. Man kan læse mere om *Hør og se barnets stemme - et projekt med kunstnerisk og æstetisk tilgang* på www.nubu.dk

Projektperioden har vist, at undervisning, faglig sparring og supervision med pædagogerne har afgørende betydning for, at kvalificere arbejdet med øvelserne og de processer der sættes i spil. Pædagogernes ansvar for børns generelle udvikling i institutionerne og i denne sammenhæng de særlige funktioner som facilitator for projektet *Hør og se barnets stemme*, kan med fordel understøttes af kurser og opfølgning på processerne i praksis. Det virker meningsfyldt og vigtigt, at de grundlæggende tanker bag forløbet bliver introduceret, både hvad angår øvelsernes udførelse og den dybere indsigt i formålet med dem.

Vi vil derfor fremover tilbyde kurser i brugen af den tilgang som vi præsenterer eksempler på her i hæftet. Med afsæt i såvel de praktiske æstetiske udtryk som den anvendte teori er vi klar til at inspirere og videreudanne pædagoger, socialrådgivere, undervisere og andre der har lyst til at udforske og gøre denne tilgang til at *høre og se barnets stemme* anvendelig i det daglige pædagogiske arbejde.

Vi hører med glæde fra alle fagpersoner, undervisere og studerende som gør erfaringer med materialet, har forslag eller spørgsmål – eller som ønsker kurset: Hør og se barnets stemme med kunstnerisk og æstetisk tilgang.

God arbejdslyst!

Birte Hansen, kunstterapi@ucl.dk
Socionom, kunstterapeut MPF
Uddannelsesleder, Kunstterapiuddannelsen UCL
University College Lillebælt, Odense
www.kunstterapiuddannelsen.dk

Mette Hind, mhin@ucsyd.dk
Cand. Phil. i pædagogik, kunstterapeut MPF
Lektor, UCSYD, Pædagoguddannelsen
University College Syddanmark, Esbjerg
www.mettehind.dk